

UNIVERSITAT POMPEU FABRA

“Abast i límits de la traducció”

*Lliçó inaugural del curs acadèmic 1996-97
de la Facultat de Traducció i Interpretació,
pronunciada pel Dr. Eugenio Coseriu*

16 d'octubre de 1996

"ABAST I LÍMITS DE LA TRADUCCIÓ"

Eugenio Coseriu

1.1. Tot seguit ens proposem presentar, d'una manera molt succinta, els fonaments i els aspectes bàsics d'una teoria realista de la traducció que, al seu torn, hauria de constituir el fonament d'una lingüística de la traducció. Podem afirmar que, en gran part, presentem una nova teoria, però no és tan sols "una altra nova teoria" (una teoria més!) ja que es tracta d'una teoria "realista" que aspira a identificar els principis universals dins els mateixos fets, i no d'un model més o menys arbitrari que s'imposa als fets. En general, ser "realista", en el camp de les ciències i de les seves corresponents teories, equival a dir –o aspirar a dir– "les coses com són" (τὰ ὄντα ὡς ἔστιν λέγειν), mentre que al de les ciències humanes (o de la "cultura"), equival a dir les coses com es presenten al "saber original" de l'home sobre ell mateix i sobre les seves activitats lliures. D'aquesta manera, la tasca de la teoria, dins el camp de les ciències, és la de formular i justificar mitjançant principis reflexius (és a dir, vinculats amb el pensament reflexiu i fonamentat) el que els subjectes saben sobre les activitats en qüestió. Emprant paraules de Hegel equivaldria a transformar el que només és *bekannt* en *erkannt*, o bé, amb paraules de Leibniz, transferir la *cognitio clara confusa* (coneixement perfectament clar i segur, però intuïtiu, sense un fonament racional) a la *cognitio clara distincta et adaequata*. En el cas del llenguatge i de la lingüística en general, els subjectes en qüestió són subjectes parlants com a tals i, en el cas de l'activitat lingüística concreta de la traducció, són els traductors. El teòric del llenguatge formula de manera explícita els principis que els subjectes parlants (i ell mateix com a subjecte parlant) apliquen o segueixen intuïtivament a la seva activitat de parlar (i d'entendre la parla); el teòric de la traducció formula explícitament els principis que els (bons) traductors (i ell mateix com a traductor) apliquen intuïtivament a l'operació traductora.

1.2. Ara bé, quins coneixements té el traductor com a (bon) traductor? En primer lloc, pel que fa a les llengües que utilitza, sens cap dubte té un coneixement que va més enllà del coneixement purament intuïtiu dels subjectes parlants com a tals. Efectivament, disposa d'una *cognitio clara distincta*, però no *adaequata*, és a dir, té un coneixement de tècnic i, per tant, coneix els significats d'aquestes llengües així com els usos i correspondències "habituals" entre aquests. Per exemple, sap que el que en francès designa amb el terme únic *dent*, en català i en castellà no només s'anomena *dent* o *diente* (el terme genèric) sinó que també pot ser un *queixal* o *muela* (el terme específic); que la forma italiana *vingo* correspon en castellà, en certs casos, a *vingo*, mentre que en d'altres equival a *voy*, tot i que, en aquesta circumstància concreta, no pot especificar quina és l'oposició funcional en semàntica estructural; que en alemany *auf* correspon "normalment" al francès *sur*, però que aquest mateix *auf*, en el cas de *auf der Straße*, es tradueix per *dans*, si es tracta d'una "rue" (*dans la rue X*), i per *sur*, si es tracta d'una "route" (*sur la route de Louviers*), mentre que en italià emprant, com en alemany, un sol terme (i, per tant, un únic significat), diu, més o menys com el francès, *nella strada* i *sulla strada*, en funció de si es tracta d'un carrer dins una localitat o d'una carretera, un camí, etc. De la mateixa manera, sap que *dent de sagesse* en castellà es tradueix per *muela del juicio* i no per **diente* (o *muela*) de la *sabiduria*; que "boc", en italià es diu *capro* i en alemany *Bock*, però que el "boc emissari" en italià és *capro espiatorio* i en alemany *Sündenbock* ("boc dels pecats"); que el *bon sens* en català i en castellà no és "bo" (*bueno*) sinó "comú" (*sentit comú - sentido común*) i que en alemany, a part de ser qualificat de "sa", s'inclou dins l'enteniment humà (*gesunder Menschenverstand*); que el "perill de mort" en alemany és "perill de vida" (*Lebensgefahr*); que *Dommage!*, com exclamació que expressa pesar, en català i en castellà es tradueix per "llàstima" (*Llástima!*, *¡Lástima!*), en portuguès per "pena o dolor" (*Que pena!*) i en italià per "pecat" (*Peccato!*); que en alemany, *keine Ursache* correspon, a la majoria de contextos, a "cap causa" o "sense causa", però com a resposta a un agraïment, mai no equival a "cap causa" (cosa que en català resultaria incomprendible), sinó, per exemple, a "de res", així com que en castellà, la resposta a *Moltes gràcies!* (*¡Muchas gracias!*) pot ser tant *No hay de qué* com *Usted se las merece*. També és conscient que no tradueix l'alemany *Guten Morgen!* per **Bon matí!* sinó que, "normalment", ho fa per *Bon dia!*, i que quan en francès es trobi amb *Bonne matinée!*, *je vous souhaite une bonne matinée*, en alemany no traduirà per *Guten Morgen!* sinó més aviat per *Einen schönen Vormittag!*, *Ich wünsche Ihnen einen schönen Vormittag*, construccions que, en alemany, no tenen el valor de salutació. Però, sobre tot, sap per experiència que tot i que en la seva qualitat de tècnic de la traducció ha de conèixer totes les equivalències "habituals" o "normals", no en tindrà prou amb aquest coneixement ja que és possible que, en determinades traduccions, qualsevol d'aquestes equivalències esdevingui inadequada o inacceptable i que, en canvi, altres equivalències imprevisibles s'imposin sobre la més comuna. Així doncs, haurà d'inventar aquestes equivalències sota la seva pròpia responsabilitat de traductor-creador, tot i que sempre ho farà d'una manera raonable i justificable, és a dir, d'acord amb les exigències del text original. I, si alhora és teòric i vol assolir una *cognitio distincta et adaequata* de la seva activitat, es pregunta quin sentit té aquest procés en relació amb els principis de la traducció.

1.3. D'altra banda, el mateix títol d'aquesta conferència és una "traducció", potser no massa encertada, del castellà *Alcances y límites de la traducción*, o de l'alemany *Leistung und Grenzen der Übersetzung*. A més, si l'observem des del sentit "intertextual", representa una al·lusió a *Miseria y esplendor de la traducción*, de J. Ortega y Gasset. Sobre

aquest punt, cal que posem de relleu que el títol de l'assaig d'Ortega fou traduït a l'alemany —i sens cap dubte la traducció és encertada— per *Glanz und Elend der Übersetzung* (i no *Elend und Glanz...*), de la mateixa manera que en francès *noir et blanc* es tradueix en alemany per *schwarzweiß* (amb els noms dels colors en el mateix ordre que en francès), mentre que en italià, català, castellà i romanès es tradueix per: *bianco e nero*, *blanc i negre*, *blanco y negro*, *alb și negru*. Ens podem preguntar el perquè d'aquest fet i quin és el principi de traducció que el determina.

1.4. Precisament, per respondre aquestes preguntes ens cal una teoria realista de la traducció i, per construir aquesta teoria, hem de començar realitzant una sèrie de distincions. Per tant, d'acord amb el principi formulat per B. Croce, segons el qual *conoscere è distinguere* ("conèixer és distingir") així com amb el primer principi escolàstic, que estableix que "on hi ha una dificultat (racional), cal fer una distinció", la nostra teoria es basa en una sèrie de distincions, el sentit de les quals especificarem tot seguit, especialment les següents:

- 1) l'objecte i els mitjans de la traducció;
- 2) el contingut de llengua i contingut de text;
- 3) la llengua i l'ús de la llengua;
- 4) la transposició i la versió.

2.1. Ara estudiarem amb més profunditat la primera distinció de la qual, en realitat, deriva tota la resta. D'una banda, determinats lingüistes, i també certs filòsofs del llenguatge, afirmen que la traducció exacta i total és impossible (la traducció seria una necessitat pràctica però, alhora, constituiria una impossibilitat teòrica). Aquesta circumstància es deuria bé a que les llengües no estructuraren de la mateixa manera els significats i, per tant, cap llengua *x* podria "dir" (=significar) exactament el que diu una altra llengua *y*, o bé al fet que els subjectes parlants d'una comunitat lingüística associen connotacions sempre especials i específiques a les expressions de la seva llengua (així, la paraula *Wald* per a un alemany evoca una cosa diferent que *forêt* per a un francès o *bosque* per a un espanyol). D'altra banda, alguns lingüistes i filòsofs mantenen que tot el que es diu a una llengua també es pot dir en altres llengües, admeten la possibilitat il·limitada de la traducció i, en conseqüència, dedueixen la universalitat fonamental dels significats i del pensament lingüístic. Tant els uns com els altres tenen part de raó, però ambdós s'equivoquen no només pel que fa a l'estatus veritable i a la naturalesa de la traducció sinó també en establir la relació entre la traducció i les llengües. Així doncs, és completament cert que les llengües són sistemes de significats estructurats de maneres diferents, tant a nivell gramatical com lèxic, i que cap llengua pot "dir" (a cada cas específic) exactament el que "diu" (=significa) una altra llengua. Però aquesta variació no és il·limitada i incommensurable (les analogies estructurals entre llengües diferents també són importants). A més, en qualsevol cas, la variació en l'estructura semàntica no afecta de cap manera la traducció, ja que en traducció no es tracta de "dir" el que "diuen" (=signifiquen) les llengües, sinó de dir el que, a cada discurs, es diu *mitjançant* les llengües. Tot i que per a molts textos la traducció "exacta" (com transposició total) és, efectivament, impossible, la causa cal buscar-la en altres raons i no a la diversitat semàntica de les llengües. Aquesta diversitat, sens dubte, pot donar lloc a un gran nombre de dificultats *empíriques* en el moment d'establir equivalències

intertextuals, però no representa un límit *racional* de la traducció. Al contrari, és la condició mateixa de la seva existència, sense ella la traducció només seria la substitució mecànica de significats i no “traducció” en el sentit estricte del terme. Pel que fa a les connotacions –que, efectivament, poden constituir un límit per a la traducció (com a transposició)– no afecten les expressions lingüístiques sinó les “coses” designades i, si queden explícites i no es diuen al text original, no podem pretendre que han estat transposades al text traduït: només el que es diu de manera explícita és lingüísticament transposable. I, quant a la tesi de la universalitat dels significats i de la presumpta possibilitat il·limitada de traduir, cal que distingim entre la veritable traducció i l’anomenada “traducció de llengües”. És cert que, a la veritable traducció, tot el que es diu *mitjançant* una llengua també es pot dir mitjançant altres llengües. Però això no implica la universalitat dels significats ni la traductibilitat de les llengües, ja que la traducció (com a transposició) no opera pel que fa als significats i a les llengües (i fins i tot l’expressió “mitjançant una llengua” tampoc és exacta, hauríem de dir “mitjançant els significats d’una llengua dins els discursos”). De la mateixa manera, podem admetre que el que es “diu” (=significa) *en* i *mitjançant* una llengua com a tal, en principi, es pot dir (“traduir literalment”, és a dir, explicitar o explicar) en altres llengües. Per exemple, per traduir el que en català s’expressa amb la frase *Tots diuen la mateixa cosa*, en xinès diríem “Home home conjuntament ser anàleg dir”. Però en aquest exemple ja no ens trobem amb una “traducció” en el sentit estricte del terme. Efectivament, l’anomenada “traducció literal” (calcada) no és traducció, més ben dit, és una no-traducció i, en qualsevol cas, ni és la traducció dels traductors ni implica la traductibilitat i la universalitat dels significats, al contrari, serveix per posar de manifest la diversitat de l’estructuració semàntica de les llengües. A més, ‘les llengües no es distingeixen fonamentalment pel que *poden* dir, sinó pel que *han* de dir’ (Roman Jakobson).

Per tant, als dos casos l’error principal resideix en el fet de situar l’operació traductora a l’estadi de les llengües i considerar que traduir només significa transposar els significats d’una llengua als significats d’una altra. Ara bé, en realitat les llengües no es tradueixen, no són *l’objecte* sinó que, amb la seva estructura material i semàntica, són *l’instrument* o el *mitjà* de la traducció. El veritable objecte de la traducció són els “discursos” o “textos”. És cert que traduïm mitjançant les llengües, però sempre traduïm un discurs (o “text”) i el que transposem són “continguts de text” i no “continguts de llengua”. A part d’això, *mutatis mutandis*, podríem dir més o menys el mateix pel que fa a la constitució del text en general o, més ben dit, la funció de la llengua en relació amb la constitució del text, del qual és el mitjà i la matèria. És cert que la llengua “es realitza” mitjançant la parla i que ho fa dins els discursos o els textos. Però s’hi realitza amb les seves estructures materials i semàntiques (“significants” i “significats”), com “l’expressió” d’aquestes, per fer referència a d’altres continguts propis de la paraula i als discursos com a tals, és a dir, dins el text, *els continguts de llengua també pertanyen a l’expressió i no al contingut textual*.

2.2. Efectivament, “traduir” constitueix un aspecte especial de l’activitat de parlar consistent en parlar amb un contingut presentat prèviament mitjançant una altra llengua i, precisament, les unitats de l’activitat de la parla són els discursos o els textos. Per tant, traduir significa dir mitjançant una llengua B (“llengua d’arribada”) el que es diu *a un discurs* mitjançant una altra llengua A (“llengua de partida”) o, més exactament, produir mitjançant una llengua concreta i a una situació determinada històricament, *un discurs amb un contingut presentat prèviament en un altre discurs* elaborat

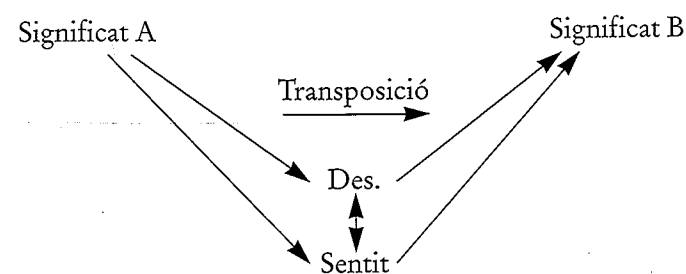
mitjançant una llengua diferent i, normalment, a una altra situació històrica; o bé, transferir, pel que fa a l’expressió, *un contingut textual* d’una llengua A a una llengua B. Degut a això, la traducció es troba triplement determinada: a) pel contingut textual predefinit; b) per les possibilitats d’equivalència semàntica entre les llengües que intervenen a l’expressió del contingut; c) per la situació històrica del traductor i les finalitats de la seva activitat traductora. Aquí només tindrem en compte les dues primeres determinacions. Quant a la tercera, ens limitarem a assenyalar que no podem estar d’acord amb certes teories recents que tendeixen a reduir la importància del contingut del text original (especialment les “intencions” de l’autor i el sentit que vol transmetre), així com a accentuar en excés la determinació de la traducció mitjançant la situació històrica i social del traductor (fins i tot pels límits als quals s’ha de sotmetre) i per la finalitat de l’activitat traductora (bàsicament les relacions amb els destinataris de la traducció). Sens dubte, com activitat lliure i finalista, la traducció també es troba determinada, en certa mesura, per la situació històrica, la interpretació i les intencions del traductor (cosa que no justifica la seva possible variabilitat, sovint dins el mateix grau d’excel·lència). Tanmateix, això no implica que puguem modificar radicalment el contingut del text original i arribar al punt d’ignorar el seu sentit primari perquè, en aquest cas, ja no ens trobem amb una traducció sinó amb una adaptació, imitació o paròdia. A més, no hem de confondre la intenció contingent –declarada o no declarada– de l’autor com a subjecte empíric, amb les intencions intrínseques d’un text. Així, Virgili potser va compondre *Les geòrgiques* amb una finalitat pràctica (la de donar suport a la política social, demogràfica i econòmica d’August), però no és aquesta la finalitat intrínseca i atemporal del poema. D’altra banda, precisament en aquest sentit la traducció sempre ha estat concebuda com una “translació” del text d’una llengua a una altra llengua *sensu servato*.

2.3. Però ens podem preguntar quin és el contingut textual que ha de conservar-se a la traducció o, dit en altres termes, el que ha de ser transferit sense cap pèrdua del text original al text traduït. Hem vist que no pot ser el significat “de llengua”, ja que aquest, dins el text, pertany a l’expressió i, per tant, precisament ha de ser substituït. Efectivament, dins el contingut que es pot expressar lingüísticament hem de distingir tres tipus o tres categories: el *significat*, la *designació* i el *sentit*. El *significat* és el contingut dels signes i de les construccions d’una llengua que depèn de les oposicions semàntiques establertes dins aquesta llengua, és a dir, la possibilitat de designació delimitada per aquestes oposicions. Així, per exemple, en castellà *venir* (oposat a *ir*) significa “traslladar-se cap al lloc on es troba la primera persona” i *ir* significa “traslladar-se cap al lloc on es troba la segona o la tercera persona”, mentre que en italià *venire* significa “traslladar-se al lloc on es troba una de les persones del diàleg (primera o segona persona)” i *andare* significa “traslladar-se cap al lloc on es troba la tercera persona (és a dir, cap a un lloc fora de l’espai del diàleg)”. La *designació* és tant la referència a la “realitat” (la cosa, el fet) o a la situació extralingüística, com aquesta mateixa realitat o situació pensada o designada per un signe o una construcció (més específicament per un significat) de la llengua. Per exemple, en italià *venire*, en un context determinat, pot designar un moviment cap al lloc on es troba la segona persona (així diríem *Vengo domani a casa tua*) i, per tant, correspon al que en castellà s’expressa amb el verb *ir* (*Voy mañana a tu casa*). Finalment, el *sentit* és el contingut corresponent a la intenció o a la finalitat d’un discurs o d’un fragment de discurs. Per exemple, *Guten Morgen!* en alemany (a la comunitat de llengua alemanya) és una fórmula de salutació, de la mateixa manera que *Domage!*, en francès, és una exclamació que expressa pesar. La

constatació, la pregunta, la resposta, l'objecció, la informació, la salutació, la promesa, l'agraïment, la injunció, l'ordre, el prec, la invitació, l'acord, el desacord, la prohibició, la insinuació, l'al·lusió, etc., són, precisament, unitats de sentit (no de significat!), unitats que, d'altra banda, ja foren identificades en part pels estoics com a λόγοι (modalitats del dir). El "contingut textual" es compon només de designacions i de sentit, i aquests components constitueixen l'objecte immediat de l'operació traductora, ja que són els que cal transposar a la traducció. Per contra, els significats no pertanyen a aquest camp i serveixen només per expressar la designació i el sentit. Es troben classificats dins la categoria de fets de llengua i, per tant, no es tradueixen: són els instruments de la traducció, és a dir, de la transferència de la designació i del sentit. Així doncs, el verb italià *venire* no es tradueix en castellà per "*trasladarse hacia el sitio de la primera o de la segunda persona*" (que representaria el seu contingut de llengua) sinó que, simplement, es tradueix per *venir* quan correspon a la designació "*trasladarse hacia el sitio de la primera persona*" i per *ir* quan es refereix a "*trasladarse hacia el sitio de la segunda persona*". Dit en altres termes, no es tradueix com un fet de llengua sinó com un fet de discurs i segons la funció que realitza dins el discurs en qüestió. O bé, *l'equivalència de la traducció només s'estableix mitjançant la designació* que ha de ser identificada a fi que es pugui traduir. Si no fos així, tan sols podríem traduir la forma italiana *venire* per "*venir*" o "*ir*", cosa que equivaldria a una explicació lexicològica i no pas a una traducció. De la mateixa manera, si en un context determinat hem de traduir en francès o en alemany el terme italià *scala*, català *escala*, castellà *escalera*, portuguès *escada*, romanès *scară*, en primer lloc hem d'identificar l'objecte designat pel text A per poder saber si hem de substituir-lo per *échelle* o per *escalier* així com per *Leite* o per *Trepp*e. Aquests exemples són molt senzills, fins i tot els podem qualificar d'elementals. A les traduccions sovint ens trobarem amb situacions molt més complexes, però en aquests supòsits el principi sempre és el mateix: el que hem de "transposar" és la designació i no el significat. A d'altres casos, les equivalències s'estableixen mitjançant la designació i el sentit. Per tant, mantenim la designació al text de la llengua B només quan correspon al mateix sentit, o bé, quan es tracta d'expressions fixades per a determinats sentits (com passa a molts textos "tradicionals" de les comunitats lingüístiques), establim les equivalències directament pel que fa al sentit. Així, *Quel dommage!* es tradueix per *Llástima!*, *Qué lástima*, *Que pena*, *Che peccato*, pel romanès *Ce păcat*, per l'anglès *What a pity*, etc., independentment de la diversitat radical dels (possibles) valors que designen aquestes expressions.

Les equivalències de traducció són, sens cap dubte, equivalències entre significats, ja que aquests, als discursos, són els portadors (l'expressió) dels continguts textuals (i per aquesta raó el traductor n'ha de tenir un coneixement amb exactitud i en detall). Però no impliquen la identitat entre els significats emprats, només són equivalències en relació amb un determinat sentit als discursos o amb un discurs específic. I, repetim-ho un cop més, sempre s'estableixen mitjançant la designació i el sentit, fins i tot a la traducció aparentment "immediata", mai no passem de significat a significat.

Per tant, el procés de la traducció es pot representar amb l'esquema següent:

És a dir, l'operació traductora sempre es desenvolupa en dues fases. La primera fase —la "semasiològica" o d'interpretació— consisteix en identificar la designació i el sentit als quals es refereix el significat A. La segona fase —fase "onomasiològica" o de denominació— relaciona la designació i el sentit amb el significat B. A la primera "desverbalitzem", ens preguntem quin és el fet extralingüístic o el contingut de pensament que indica el significat A. A la segona "reverbalitzem", ens preguntem quin és el significat de la llengua B que (al mateix context) indica (o podria indicar) el mateix fet extralingüístic o el mateix contingut de pensament (incloent-hi els sentiments, les actituds, etc.). D'una manera més contundent, fins i tot podríem dir que a la primera fase *desidiomatitzem* i a la segona *idiomatitzem*, entrem dins el llenguatge i donem tant a la realitat com al pensament que hem reconegut al contingut del text la forma que els correspon (o els correspondria) a la llengua B (formem aquests termes a partir dels que Norman Denison proposa per a l'alemany: *entsprachlichen* i *versprachlichen*). La majoria dels "errors" de traducció es deuen a una desidiomatització incompleta (que condueix a calcs lingüístics) o a una idiomatisació defectuosa.

2.4. D'altra banda, cal que posem de manifest que les equivalències de traducció, tot i tenir el caràcter d'"interidiomàtiques" són, abans que res, equivalències "de discurs", és a dir, equivalències a l'ús de la llengua. Efectivament, la llengua que es realitza a un text, fins i tot quan es tracta d'una sola i única "llengua funcional" (=sistema lingüístic més o menys homogeni), no és (o no és tan sols) la llengua com a sistema genèric d'oposicions materials i semàntiques, sinó la llengua emprada a una situació extralingüística determinada (situació que també pot crear-se al text en qüestió) i en determinades condicions d'intertextualitat, que corresponen a un "estil" o a diferents "estils de llengua", així com a un "univers de discurs" determinat, etc. Ara bé, tot i que podem (i hem de) "desidiomatitzar" el text per traduir pel que fa a la relació entre *significat*, *designació* i *sentit*, no podem fer-ho amb el tipus d'ús de la llengua que presenta. Per tant, la pregunta que s'ha de plantejar el traductor no és simplement "com es diu (o com diríem) la mateixa cosa a la llengua B", sinó més aviat "com diem (o diríem) la mateixa cosa a la llengua B, a la mateixa situació i amb les mateixes condicions d'ús que presenta la llengua A". Traduir un text a un estil de llengua diferent de l'original pot ser un exercici interessant, però equival a quelcom més que una traducció i ja podria ser qualificat de *reescriptura* (cosa que, d'altra banda, també és possible dins una sola i única llengua, com podem veure als *Exercices de style* de Queneau i a les seves traduccions a l'italià d'Umberto Eco, al català d'Annie Bats i Ramon Lladó, i al castellà d'Antonio Fernández Ferrer).

2.5. Fins ara hem considerat que el contingut del text es troba constituït només per significats lingüístics i que, precisament, tan sols és el resultat de l'ús "canònic" de la llengua, un ús en què els signes s'empen amb la seva funció semiòtica "normal", és a dir, únicament fan referència a les designacions i als sentits, i on cada llengua funciona de manera universal, independentment de l'especificitat històrica dels seus signes. Però, en realitat, el contingut d'un text també resulta del "coneixement de les coses" (que, d'altra banda, determina en gran part l'ús i la interpretació dels signes) i de tota una sèrie d'usos no "canònics" però molt freqüents. Especialment, podríem esmentar l'ús en què els signes fan referència (o també fan referència) a ells mateixos (ús "metalingüístic") així com l'ús "icàstic", de simbolització o evocació directa o indirecta dels "fets" designats i del sentit que se'ls associa. En el primer cas, podem "desidiomatitzar" el contingut del text perquè,

en realitat, ja ha estat “desidiomatisat” per la comprensió: els significats només hi són per fer referència als significats i aquests a les designacions i al sentit. Tot seguit, el podem “reidiomatisar”, és a dir, establir les equivalències d’expressió corresponents a la llengua B, operació que es realitza mitjançant la *transposició* segons l’esquema que hem presentat abans. Al segon cas, no podem “reidiomatisar” perquè la realitat compresa no es “diu” de manera explícita al text original, o bé no podem ni “desidiomatisar” ni “reidiomatisar” perquè la llengua, al text original, funciona amb la seva especificitat històrica com a “cosa” i, per tant, com a “realitat” designada o realitat que, per associació, fa referència a una altra realitat. Per aquest fet, la transposició pròpiament dita esdevé impossible. En aquest punt, la traducció, com a transposició interidiomàtica (en relació amb les equivalències d’ús entre les llengües) arriba als seus límits racionals. Aquests límits es troben determinats per la “realitat” presentada implícitament al text que cal traduir i per la llengua, que en aquest text funciona com a realitat i no com a sistema de signes que designen mitjançant els seus significats. Per tant, en aquest cas, la traducció ha d’esdevenir una *versió*, una operació que crea o construeix correspondències per a allò que no és idiomàticament transposable. Així doncs, dins la traducció cal distingir (sense separar-los) dos tipus fonamentals diferents: la *transposició*, com a tècnica que estableix, en relació amb el contingut d’un text, equivalències interidiomàtiques, i la *versió*, que crea o construeix correspondències estrictament textuals, no interidiomàtiques (tot i que en gran part es realitzen amb la matèria de la llengua B), per a tot allò que queda exclòs a la transposició. Quan esdevé l’única traducció possible, és a dir, sempre que resulta indispensable, podem afirmar que la versió no té límits racionals sinó només límits empírics que depenen tant de les possibilitats de la llengua d’arribada com de l’habilitat del traductor.

3.1. Tot seguit estudiarem amb més profunditat els (tipus de) problemes que ens presenta la transposició. Com ja hem vist, les equivalències interidiomàtiques que estableix la transposició són equivalències a la designació i al sentit o, més ben dit, equivalències a l’ús dels significats en relació amb l’expressió de les designacions i del sentit. En aquest cas, el criteri del traductor és dir “la mateixa cosa”, pel que fa a les designacions i al sentit, mitjançant significats de la llengua B i de la manera com es diu en aquesta llengua. En primer lloc, el criteri que acabem de presentar implica que la “cosa” ha de ser expressada mitjançant els significats de l’original, no podem transposar allò que, al text, potser apareix implícit però no es “diu”. Naturalment, ens trobem amb l’excepció dels límits lingüístics de tot allò que pertany a la llengua emprada, és a dir, a l’expressió i no al contingut del text. Així, quan traduïm d’una llengua romànica (especialment del castellà, l’italià, el portuguès o el romanès) cap a l’anglès, afegirem el pronom (“adjectiu”) possessiu allà on l’anglès l’ha d’emprar i les llengües romàniques no el fan servir (per exemple, evitem dir constantment *el teu barret, les teves mans, el teu nas*, etc.). Per tant, no ens conformem amb el criteri de dir la “mateixa cosa” de la manera en què ha estat dita a la llengua B. Al contrari, quan ens trobem amb significats que expressen els continguts del text, la primera condició de la transposició és tenir en compte la diversitat de l’estructura semàntica de les llengües pel que fa a les possibilitats de designació. Per exemple, considerant aquesta diversitat (que contràriament al que s’afirma amb freqüència no constitueix una dificultat real de la traducció), a uns casos traduïm el verb italià *venire* per *venir* i, a d’altres per *ir*. Però, sovint, la transposició ha d’anar més enllà d’aquesta aplicació estricta de les estructures semàntiques “homòlegs” (que tenen les mateixes possibilitats designatives).

3.2. Efectivament, i en primer lloc, les llengües no usen necessàriament significats “homòlegs” per a les mateixes designacions, o bé, les llengües no sempre classifiquen els mateixos “fets” amb significats homòlegs. Així, el verb francès *tromper* és, sens cap dubte, homòleg a l’italià *ingannare* i *trahir* és homòleg a *tradire*. No obstant això, per *tromper*, en el sentit de ‘ser infidel a la vida amorosa o conjugal’, un parlant italià diria *tradire*, cosa que equival a classificar aquesta circumstància sota l’etiqueta de “traïr” i no sota “enganyar”. De la mateixa manera, tocar un instrument musical tant en francès com en alemany es classifica com “jugar” (*jouer, spielen*), en italià com “sonar” (*suonare*), en romanès com “cantar” (*a cânta*) i en català i castellà com “tocar” (*tocar*). En el cas de la fórmula francesa *dans la rue* així com l’italiana *nella strada*, per a l’alemany *auf der Straße*, ens indiquen que en francès i en italià un carrer dins una localitat es concep com un espai i no com una superfície. En aquest mateix sentit, cal que interpretem les equivalències del tipus de l’alemany *Lebensgefahr*, francès *danger de mort*, italià *pericolo di morte*; del francès *dent de sagesse*, català *queixal del seny*, castellà *muela del juicio*, italià *dente del giudizio*, romanès *măsea de minte* així com *bon sens, sentit comú, sentido común* i l’exemple sovint esmentat del que en català es tradueix per *forat del pany* i en anglès s’anomena *key hole* (“forat de la clau”). En tots aquests casos, la diferència no es troba a l’estructura de significats sinó, més aviat, a la classificació de les mateixes designacions com significats no homòlegs. Entre el francès *dent*, català *dent - queixal*, castellà *diente - muela* i romanès *dinte - măsea*, la diferència es troba, efectivament, a l’estructura semàntica, ja que el francès (al llenguatge no tècnic) normalment no estableix la distinció que fan el català, el castellà o el romanès entre “dent en general” i “(dent) molar”, mentre que en el cas de *dent de sagesse, queixal del seny, muela del juicio, dente del giudizio, măsea de minte*, etc., la diferència tan sols és d’aplicació dels significats a la designació. Així, un parlant francès no dirà que el que en castellà es diu *juicio* en francès “significa”, més o menys, “*sagesse*” sinó que, més aviat, dirà que els castellanoparlants anomenen a la *dent de sagesse, “dent du jugement”*. Els exemples que acabem de presentar només són alguns dels més evidents, però els casos anàlegs entre les llengües resulten molt nombrosos (fins i tot entre les que es troben estretament relacionades), especialment dins el camp dels sintagmes i els compostos. Algú podria posar de relleu que aquesta distinció, de gran importància a la teoria semàntica, no és tan rellevant per a la pràctica de la traducció, ja que en el cas de la transposició tan sols es tracta d’aplicar, un cop més, el criteri general: dir “la mateixa cosa” com es diu a la llengua B. Tot i que això no és un fonament, el traductor ha de conèixer amb exactitud aquest tipus d’equivalències a fi de poder “desidiomatisar” i “reidiomatisar” correctament. Si no és així, corre el risc de traduir *key hole* per “forat de la clau” i *tradire la moglie* per “traïr la dona”, cosa que podria conduir a confusió.

3.3. En segon lloc, les llengües no empren necessàriament les mateixes designacions per referir-se al mateix sentit. Ho hem vist al cas del francès *Dommage!*, italià *Peccato!*, etc. També podem trobar exemples de prohibicions com el francès *Défense d’entrer*, italià *Vietato entrare*, català *Prohibit d’entrar*, castellà *Prohibido entrar*, alemany *Kein Zutritt*; expressions de pesar com en francès *Je suis désolé (Je regrette)*, italià *Mi dispiace* (literalment “No em plau”), anglès *I am sorry*, alemany *Es tut mir leid*, català *Ho sento*, castellà *Lo siento*, romanès *Îmi pare rău* (literalment “Em sembla malament”); i les fórmules (informals) de salutació francesa *Comment-vas-tu?*, italiana *Come stai?*, romanesa *Ce mai faci?* (ja en llatí *Quid agis?*), catalana *Com estàs?*, castellana *¿Cómo te va?* (o *¿Qué tal?*, *¿Qué hay?*), etc.

3.4. En tercer lloc, l'ús dels significats no només depèn del sistema sinó també de la norma de realització.

a) Sovint els significats "homòlegs" no presenten la mateixa freqüència d'ús corrent. Per exemple, el castellà és una llengua "verbal" per excel·lència, té un gran nombre de verbs "especificatius" i els usa de manera freqüent, mentre que l'italià, fins i tot als casos en què trobem verbs homòlegs, aquests s'empren molt menys. Així, per exemple, *regatear* és un verb habitual en castellà, mentre que la forma italiana *mercanteggiare* ho és molt menys (sovintaja molt més l'expressió *discutere sul prezzo*); per *despedirse*, d'ús habitual en castellà, en italià podem dir *congedarsi, accommiatarsi, prendere congedo*, però aquestes formes són emprades amb molt poca freqüència (és molt més comú recórrer al genèric *salutare*); i per al castellà *veranear*, l'italià prefereix expressions com *essere in vacanza, andare in vacanza, trascorrere le vacanze*, que no pas el verb més específic *villeggiare*.

b) Freqüentment les llengües prefereixen, per a la mateixa designació, l'expressió amb el mateix significat lèxic de base però amb categories verbals diferents. Per exemple, en alemany *Es ist rutschig!* (com advertència), castellà *¡Cuidado! Se resbala*, italià *Si scivola!*, francès (*Attention!*) *Ça glisse*; o bé en alemany *Gute Besserung!*, català *Que es millori!* i castellà *¡Que se mejore!*.

c) També són molt freqüents les preferències diferents dins parelles sinònimes (o més o menys sinònimes). Així, el francès té la parella *ne...que* i *seulement, uniquement*, i al castellà trobem la parella anàloga *no...sino, no más que* i *sólo (solamente)*. Tanmateix, en francès es prefereix, a la majoria de casos, *ne...que*, mentre que en castellà es tendeix a emprar *sólo*. Si a un text en castellà trobem constantment les expressions *no...sino, no más que* i no apareix la forma *sólo*, podem afirmar que aquest text és una traducció del francès (i una traducció no massa encertada). De vegades passa el mateix dins una llengua (però, en part, a estils de llengua diferents), per exemple, a les parelles *öffnen - aufmachen, schließen - zumachen*, l'ús alemany opta per *aufmachen* i *zumachen*.

d) També pertanyen a l'àmbit de la norma, per raons rítmiques, l'ordre preferent en alemany (tipus *Glanz und Elend*), així com l'ordre (quasi) establert en francès *blanc et noir*, italià *bianco e nero*, etc.

3.5. L'ús de la llengua no només es pot qualificar de "tècnica lliure", sinó també de "discurs repetit". Trobem un exemple d'aquest fet a les locucions fixades (i "figurades") que es poden considerar un cas extrem de la "norma". Contràriament al que es pensa, les equivalències interidiomàtiques en aquest àmbit —especialment a les frases— són força freqüents, tant per raons universals com, dins els mateixos espais culturals, degut a la difusió d'una llengua a una altra (i, en aquest cas, l'equivalència també afecta l'estructura interna d'aquestes expressions). Pel que fa a les locucions "figurades", la transposició es realitza, per dir-ho d'alguna manera, "en dos nivells": primer interpretem la locució al seu sentit "propi", amb l'ajuda d'una mena de "traducció interna", transposem aquest sentit "propi" i, tot seguit, busquem a la llengua B una locució figurada que sigui equivalent. Per exemple, l'expressió francesa en *un clin d'oeil* —"en un temps très bref" → castellà "en muy poco tiempo", etc.— en *un abrir y cerrar de ojos* (o en *un santiamén*); i el mateix podem dir per a l'alemany *im Nu*, italià *in quattro e quattro, otto*, romanès *cît ai zice pește* ("el temps necessari per dir peix") i anglès *before you can say Jack Robinson*. Si la locució fixada no existeix a la llengua B (i si el sentit del text ho permet), ens podem limitar a la transposició del sentit "propi" i, si no és possible, cal intentar una "versió". Però l'experiència demostra que sovint existeix aquesta locució. Per exemple, en castellà *tomar las de Villadiego*,

italià *levare la tende* (o *tagliare la corda*), romanès a *spăla putina* (literalment "rentar el barril"); i, també a nivell funcional dels morfemes d'elació, com a l'alemany *bettelarm*, castellà *más pobre que un ratón*, italià *povero in canna*, romanès *sărac, lipit, pămîntului* (literalment, "pobre, enganxat a terra"); en castellà *más borracho que una cuba*, italià *ubriaco fradicio*, romanès *beat mort*; en alemany *steinreich*, italià *ricco sfondato*, romanès *putred de bogat*; en castellà *más loco que una cabra*, italià *pazzo da legare*, etc.

3.6. Tanmateix, a la pràctica de la traducció sovint ens trobem amb casos en què a la llengua B no hi ha una equivalència exacta per a una designació determinada (perquè la llengua en qüestió presenta, en aquest punt, una "llacuna" d'estructuració semàntica), que no existeix en absolut perquè la comunitat d'aquesta llengua no coneix el "fet" designat o que, ja a la llengua A, es tracta d'una creació lingüística de l'autor de l'original. Així, les llengües romàniques literàries no tenen cap equivalència per a l'alemany *seicht* i l'anglès *shallow* (el contrari de *tief* i *deep*), hem de dir "poc profund" o "no és profund", etc. A l'inrevés, l'alemany no té una equivalència exacta per "tenir son" ni, tampoc, per al verb francès "se coucher" (en el sentit absolut d'anar al llit per dormir) i hauríem de dir *müde sein, schlafen müssen* i *zu Bett gehen, schlafen gehen, sich schlafen legen*. Però, en realitat, aquesta primera situació no presenta problemes seriosos per a la transposició estricta, ja que aplicarem el criteri general d'emprar "el que diu la llengua B". Els altres dos casos són més problemàtics. Així, sovint s'ha posat de relleu la "intraductibilitat" d'un terme com *neu* a les llengües de les comunitats que no coneixen la neu així com les dificultats que planteja la traducció tant de noms d'institucions europees com de les nocions corresponents a la cultura europea a les llengües que pertanyen a altres "espais" culturals. Les dificultats són reals però, pel que fa a la traducció, no cal exagerar-les. Quan ens trobem en aquesta circumstància, procedirem de la mateixa manera que es fa a la creació lingüística en general, és a dir, crearem l'equivalència per préstec, per transferència semàntica d'unitats de la llengua B, per formació analògica a partir del model de la llengua A o d'una altra llengua. Així doncs, el calc lingüístic (que també s'aplica a les locucions fixades) és un procediment generalment admès en traducció. A més, la transposició segueix sent transposició si s'estableix mitjançant les equivalències interidiomàtiques. Presentarem un sol exemple dels milers que existeixen d'aquest tipus: en alemany *Gewissen* s'ha format a partir del model del llatí *conscientia* que, al seu torn, era un calc del grec *συνείδησις*. De la mateixa manera procedirem al tercer cas, si efectivament es tracta de creació de llengua (de l'instrument lingüístic) i no només al context especial del text que cal traduir, és a dir, en primer lloc crearem l'equivalència a la llengua B (fins i tot fora de l'operació de traducció com a tal) i després l'aplicarem.

3.7. La transposició ideal hauria de permetre reconstruir el text original, com a mínim pel que fa a la seva designació i sentit, en cas que no sigui possible fer-ho amb els detalls de l'expressió. Però, naturalment, si només coneixem el text traduït no podem saber en quina mesura és "transposició" i en quina mesura "versió".

4.0. Les condicions de la versió són completament diferents, precisament perquè el contingut dels textos no només es troba determinat per l'ús "canònic" de les llengües, sinó també pel coneixement (implícit) de les "coses" i pels usos "no canònics" dels signes lingüístics.

4.1. El "coneixement de les coses" que trobem implícit a un text (en el seu sentit ampli, incloent-hi també les actituds relatives a les "coses", valors de sentit i valors simbòlics atribuïts als fets extralingüístics) pot ser un coneixement humà o un coneixement limitat a un "espai" cultural determinat o, fins i tot, a comunitats més restringides. Ara bé, repetim-ho un cop més, el que es troba implícit no pot ser transposat lingüísticament ja que per aconseguir la seva transposició caldria que esdevingués explícit. No obstant això, a la traducció no tenim problemes amb tot el que pertany a l'univers humà (per exemple el coneixement que l'home té del seu context "natural" o del seu propi cos), perquè representa un factor que es pressuposa a qualsevol text, tant per als originals com per als textos traduïts. A més, quan traduïm dins el mateix espai cultural ens trobem amb relativament pocs problemes, no perquè transposem l'implícit, sinó perquè suposem, de manera tàcita, que el coneixement general de les coses i les creences és, més o menys, el mateix. Així doncs, a totes les comunitats europees, l'ase sempre s'associa amb "bèstia" i la guineu amb "astúcia". Les grans dificultats comencen quan es tracta d'un coneixement de les coses, de les creences, etc., limitat a determinades comunitats. Per exemple, el simbolisme relacionat amb els colors (no amb els noms dels colors!) pot ser diferent en funció de les comunitats i així, l'expressió alemanya *Dumme Ziege!* (referint-se a una dona) no tindria sentit (o tindria un altre sentit) a una llengua romànica.

En aquest cas, el traductor es pot veure obligat a modificar el text original. Així doncs, té la possibilitat d'explicitar el que és implícit per poder-ho transposar o explicar fora del text, explicitar o explicar les creences i els valors relacionats amb les coses a aquest text o substituir les "coses" designades per les coses que es troben marcades per creences i valors anàlegs a la comunitat de la llengua B. Per tant, per "traduir" *Júpiter* podrà dir *el déu Júpiter, el déu suprem Júpiter*, si tradueix per a una comunitat que ignora la mitologia grecoromana, de la mateixa manera que traduirà *negre* per "blanc" i *blanc* per "negre", si a la comunitat de la llengua B hi ha un altre simbolisme dins el camp dels colors. D'aquesta manera la traducció es converteix en *versió*.

4.2.1. Pel que fa als usos no "canònics" de les llengües, en primer lloc, enumerarem alguns dels més freqüents:

a) Els signes lingüístics poden aparèixer amb una semàntica reduïda com, per exemple, a la publicitat (on sovint el que importa és que els signes siguin suggeridors més que no pas el seu significat), o fins i tot sense funció semàntica lingüística, com simples "indicis", per exemple fórmules alfabètiques o mnemòniques.

b) Els signes –com ja hem dit– poden ser emprats de manera "reflexiva" referint-se a ells mateixos i representar, per tant, la "realitat" designada al discurs (ús "metalingüístic"). Així doncs, podem parlar del mot francès *maison*, de la seva forma o del seu significat, i la "realitat" de la qual parlem es troba representada, en aquest cas, per aquest mateix signe material (fònic o gràfic).

c) També és possible que presentin una funció "icàstica" ("imitativa") directa, per reproduir o evocar, mitjançant la seva pròpia materialitat, fets sonors (com passa amb els signes fònics) o imatges de coses (en el cas dels signes gràfics), així com una funció icàstica indirecta per evocar, per exemple mitjançant la seva sonoritat (gràcies a la síntesi) fets visuals o d'altres tipus. Així, el cèlebre vers de Góngora, *Infame turba de nocturnas aves* evoca i suggereix la nit pel seu so "obscur" *u* i per la síl·laba que es repeteix *tur-tur*. A més, en general, i no només en poesia, poden contribuir a evocar el sentit per les seves propietats i les seves combinacions materials (rima, ritme, assonància, etc.).

d) D'altra banda, els signes d'una llengua poden tenir alhora una funció icàstica i metalingüística, per imitar trets característics d'altres llengües. Així, un nom com *Yamamoto Kiétolabo*, a San Antonio [*Y a ma moto qui est au labo*] –nom que ens ha estat assenyalat per Baldinger– vol imitar materialment el japonès; i *Une romaine patrouille!*, a *Astèrix*, és una imitació de la sintaxi anglesa.

e) A l'ús "canònic", els signes ambigus s'empren cada vegada com unívocs, és a dir, amb una de les seves possibles accepcions. Però, a determinats textos, poden ser emprats de manera intencional "amb un doble sentit". Això és el que passa, als jocs de paraules, per exemple al cas de *Meridol, eine gute Lösung* (publicitat alemanya d'un producte farmacèutic), el Meridol és materialment una "solució" i és proposat com "solució" per a determinats problemes.

f) Finalment, els signes poden ser emprats expressament amb la seva especificitat diatòpica, diastràtica i diafàsica dins una llengua històrica, que pot servir per caracteritzar determinats subjectes parlants i per evocar la regió d'on venen, el seu grup social, etc. Així, per exemple, és possible que a un text alemany literari, un bavarès es presenti com un parlant amb formes dialectals bavareses, i aquest recurs serveixi perquè els lectors evoquin Baviera i el que pensen dels seus habitants (alhora que es posen de manifest les actituds de l'autor o les actituds que pretén suggerir).

4.2.2. A tots aquests casos (excepte al primer que es recull a la lletra a), ens trobem amb la impossibilitat de "desidiomatitzar", ja que la llengua funciona *amb* i *mitjançant* els seus trets específics insubstituïbles. Així, podem afirmar que funciona com a realitat (o també com realitat) i no (o no només) com un sistema de signes designatius. I aquesta realitat no es tradueix, pot ser presentada, reconstruïda, designada i descrita, però no pot ser transposada lingüísticament. Per tant, cal recórrer a d'altres procediments: recuperar la realitat designada com a tal, adaptar-la i reconstruir-la amb la matèria de la llengua B (refer amb la matèria d'aquesta els procediments de l'original).

No obstant això, aquestes situacions no presenten el mateix grau de dificultat. A la primera (lletra a), podem intentar reduir al mateix sentit el "deute" semàntic dels signes més o menys equivalents de la llengua B. A la segona, si el sentit del text ho permet, podem buscar fórmules anàlogues emprades a la comunitat de la llengua B (però, en qualsevol cas, seran adaptacions i no transposicions). Pel que fa al l'ús metalingüístic pur (per exemple a una obra de lingüística), recuperarem els signes materials íntegres, ja que constitueixen una realitat "presentada" o "mostrada" i no una cosa designada pels significats. En canvi, els casos c) i f) són molt més complexos, ja que els signes lingüístics s'empren amb una funció doble, d'una banda pels seus trets específics i, de l'altra, mitjançant els seus significats (o amb dos o més significats alhora), de manera que, al mateix temps, són no transposables i transposables. Així, podem "desidiomatitzar" i transposar el contingut d'un vers de Góngora, però no el seu valor icàstic. Aquest valor ha de ser "refet" a la llengua B amb una reconstrucció que pot afectar la transposició de la designació i del sentit, ja que no és fàcil trobar a d'altres llengües signes equivalents a dos punts de vista. Així, podem transposar a una altra llengua –per exemple al francès– el que en un text literari alemany es diu en bavarès, però no podem transposar els trets "bavaresos" del bavarès, ja que al francès no trobem el dialecte bavarès: l'únic recurs possible és l'adaptació (mitjançant una identificació per analogia amb una varietat del francès). D'altra banda, el mateix passa amb l'ús metalingüístic als textos comuns o literaris on sovint els signes es "presenten" com a realitat material i, alhora, signifiquen o evoquen un sentit. En aquest cas, un cop més, tan sols podem adaptar, intentar construir equivalències textuais amb l'ajuda de la

matèria de la llengua B. Finalment, pel que fa als jocs de paraules, també és difícil trobar a les llengües d'arribada ambigüitats exactament anàlogues. Només per casualitat podem adaptar amb exactitud *Meridol, eine gute Lösung* al francès *Méridol, une bonne solution* (perquè, en francès, *solution* permet la mateixa doble interpretació que *Lösung* en alemany). Però ens seria molt més difícil adaptar *Chi beve Neri, ne ribeve* (publicitat italiana per a una beguda) amb les seves dues lectures possibles "Qui beu Neri, en torna a beure" i "Qui beu Neri, beu Neri" (*Chi beve Neri, Neri beve*). A més, de quina manera podríem imitar en anglès un text traduït precisament de l'anglès?

4.2.3. Per concloure podem dir que la versió sovint ha de ser una explicació del text original, un comentari o una explicació d'aquest text, és a dir, la reconstrucció analògica dels procediments del text A amb la matèria de la llengua B, adaptació que depèn de la intel·ligència, de l'habilitat i del talent del traductor. Per tant, la transposició pot (i ha de) ser "exacta" (excepte en aquells casos en què hi ha un conflicte entre designació i sentit i on cal optar pel sentit), mentre que la versió només pot ser més o menys "encertada". Per aquesta raó la versió normalment només permet la reconstrucció del text original pel que fa al sentit i, de vegades, tan sols per al sentit global d'un text.

5. Podríem dir que no val la pena esforçar-se per traduir jocs de paraules de les fórmules publicitàries o les bromes superficials de San Antonio. Tanmateix, els procediments que hem enumerat no es limiten només als jocs de paraules i a la publicitat, són possibilitats per a qualsevol tipus de text i, precisament, el joc (seriós) amb el doble funcionament dels signes lingüístics és especialment freqüent als textos literaris de totes les èpoques.

D'altra banda, la traducció dels traductors és tant transposició com versió. Cal distingir entre els dos tipus perquè els problemes que se'n deriven són molt diferents. Tanmateix, gairebé qualsevol tipus de text emprà les dues sèries de procediments, tant els "canònics" com els "no canònics" i, de vegades, amb combinacions inextricables. En aquest punt, els textos literaris (i no sempre) només es distingeixen pel pes que tenen els procediments "no canònics". Per tant, tota traducció (excepte en els casos extrems al camp de les ciències anomenades "exactes") té una part de transposició i una altra de versió, tot i que cada una d'elles es presenta en una proporció diferent. Així doncs, el traductor ideal ha de ser alhora un tècnic escrupolós de la transposició i un artista enginyós capaç de trobar solucions "encertades" als problemes de la versió.

6. Encara voldríem dir alguna cosa més sobre la "lingüística de la traducció". Com tota disciplina lingüística, la lingüística de la traducció hauria de ser *teòrica, general i descriptiva*. La lingüística teòrica —o teoria— de la traducció, té com objecte l'estudi de la naturalesa i dels principis de la traducció, i la situa dins el marc general del llenguatge i entre les activitats lingüístiques de l'home. La lingüística general, se centra a la problemàtica que hem presentat parcialment a les nostres seccions 3 i 4. D'una banda, es basa a la teoria de l'ús de la llengua (pel que fa a la transposició) i a la teoria de la constitució del text (quant a la versió). De l'altra, a partir dels resultats de la lingüística descriptiva, hauria d'identificar els tipus de problemes (o dificultats) que es presenten amb la transposició i amb la versió, així com els tipus de solucions que han estat proposats a la pràctica secular de la traducció.

D'aquesta manera, contribuiria a la formació i a l'educació tant del traductor tècnic com del traductor artista. Finalment, la lingüística descriptiva hauria de concentrar-se constantment als problemes de la traducció (o més aviat de la transposició) d'una llengua determinada a una altra (per exemple del francès a l'anglès) i hauria de poder arribar a l'elaboració de diccionaris i gramàtiques "de traducció" (que, segons el nostre parer, no coincidirien amb els diccionaris bilingües ni amb les gramàtiques contrastives). De la mateixa manera, aquesta branca de la lingüística també hauria de basar-se en la lingüística general de la traducció i, alhora, ser la font permanent d'aquesta (que, actualment, malgrat una llarga sèrie de contribucions parcials molt valuoses, es troba encara molt lluny d'un estat satisfactori). Segons la nostra opinió, per raons que ara no podem exposar, la lingüística descriptiva de la traducció només pot anar, d'una manera raonable i pràcticament fructuosa, en una sola direcció i no en les dues direccions alhora i de manera paral·lela.

Eugenio Coseriu
Universitat de Tübingen